

DOOR JOUW OGEN

Peter Høeg bij Meulenhoff:

Voorstelling van de twintigste eeuw

Nachtvertellingen

Smilla's gevoel voor sneeuw

Grensgevallen

Reis naar een donker hart

De vrouw en de aap

De stilte en het meisje

De kinderen van de olifantenhoeders

Het effect van Susan

Door jouw ogen

Peter Høeg

Door jouw ogen

ROMAN

Vertaald uit het Deens
door Gerard Cruys

MEULENHOF

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ISBN 978-90-290-9340-8

ISBN 978-94-023-1297-3 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Gennem dine øjne*

Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Corina Nika

Auteursfoto: © Poul Rasmussen

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 2018 Peter Høeg en Rosinante/ROSINANTE&CO, Kopenhagen

© 2020 Nederlandse vertaling Gerard Cruys en Meulenhoff Boekerij bv,
Amsterdam

Deel 1

*

De eerste keer dat ik over de kliniek hoorde, was toen ik mijn pleegbroer, Simon, na zijn eerste zelfmoordpoging bezocht in het Nykøbing Sjælland Ziekenhuis.

Hij had een eenpersoonskamer, hij zat overeind in bed toen ik binnenkwam, in het witte T-shirt van het ziekenhuis; zijn hoofd leek heel groot.

Daardoor leek hij op een kind van twee jaar.

Zijn moeder had me ooit verteld dat het een zware bevalling was geweest, voornamelijk vanwege dat hoofd.

Nu zag het er groter uit dan gewoonlijk.

Op dit moment had hij vrouw en kinderen en een heel leven achter de rug. Hij had een lichaam dat sommigen afgetraind zouden willen noemen, hij deed aan gewichtheffen en hardlopen. En een persoonlijkheid die volgens velen charmant en sterk was. Maar in deze situatie, hier in het ziekenhuis, leek het erop dat de training en de persoonlijkheid een pantser vormden om degene die hij werkelijk was te beschermen. Namelijk een klein kind.

We spraken op gedempte toon. Over wat hij zich herinnerde van de afgelopen etmalen, dat was niet zo veel. Hij had twee flessen sterkedrank gedronken, had een glas met honderd paracetamolletjes achterovergeslagen en was in zijn auto gestapt.

Hij sprak met stille, gechoqueerde waardigheid.

Intussen waren we net zo close met elkaar als toen we kinderen waren.

Zo close dat ik ergens besef van kreeg. Niet in de vorm van woorden – die kwamen later pas – maar eerder fysiek: namelijk dat wat hij had gedaan een diepere zin had, dat de zelfmoordpoging de poging van het kind was om het pantser te doorbreken zodat het contact kon krijgen met de wereld. En dat het van cruciaal belang was dat het kind niet opnieuw achter slot en grendel werd gezet.

Als dat gebeurde, zou er nog een poging komen. Die zou lukken.

Na een half uur kwam er een verpleegkundige die zei dat hij rust moest houden.

Ze liet me uit.

‘Het geluk heeft hem toegelachen,’ zei ze.

Ergens was het verrassend om zoiets te zeggen. Over iemand die had geprobeerd zich van het leven te beroven.

‘Hij heeft de pillen en de drank overleefd. En hij heeft het verkeersongeluk overleefd. De politie zegt dat getuigen hebben verteld dat hij van een talud is afgereden; de auto sloeg over de kop, schoot door een hek een weiland in, waarvandaan hij hem weer de weg op wist te krijgen. Dat heeft hij overleefd. En de paracetamol. Zo’n hoog percentage in je bloed geeft normaal gesproken levenslange leverschade en misschien ga je eraan dood. Maar ook dat schijnt hij te redden. Hij is niet buiten levensgevaar. Maar we denken dat hij het redt. Hij heeft zagezegd drie keer overleefd. Het geluk heeft hem toegelachen.’

*

We groeiden samen op in de Kopenhaagse wijk Christianshavn, toen dat nog een armoedige buurt was.

Ik was vijf jaar en hij was vier toen ik hem voor het eerst zag, op het plein achter de Christianskerk. Mijn moeder nam me daar 's zondags vaak mee naartoe, er waren zandbakken en banken en wilde wingerd en zon op de grijze muren, en het was er heel stil.

Met sommige mensen die een rol gaan spelen in de rest van ons leven is het zo dat we ons de eerste keer herinneren dat we hen zagen. Misschien omdat de eerste blik op een speciale manier doordringend kan zijn. Misschien omdat we niets verwachten en de ontmoeting daarom openhartig kan zijn en er iets kan gebeuren waar geen woorden voor zijn.

Ik herinner me de huid van zijn wangen, de blos. Zijn kortgeknipte haar. De blik waarmee hij mij en mijn moeder aankeek, oplettend en tegelijkertijd heel open.

We speelden samen, op een gegeven moment moet mijn moeder hebben beseft dat hij daar in zijn eentje was met zijn zusje. Twee kinderen, van vier en twee jaar, in hun eentje.

We brachten hen naar huis. Hoewel mijn moeder niets zei, merkte ik dat ze bezorgd was.

Ze woonden in een achterafgelegen woning in de Wildersgade, hun moeder deed open, ik registreerde de lichte schok van mijn moeder.

Van toen af aan zagen we elkaar zo dikwijls mogelijk, vaak kwam hij bij ons thuis, vaak had hij zijn zusje, Maria, bij zich.

Soms mochten ze blijven slapen. Dat ging zo in z'n werk: wij vroegen het aan mijn moeder, die zei ja en ging dan naar de Wildersgade om toestemming van hun moeder te krijgen, zij had geen telefoon.

Zij was een alleenstaande moeder, ze had 's nachts een baan als schoonmaakster en sliep het grootste gedeelte van de dag, burens van hen pasten op de kinderen.

Soms wilde mijn moeder haar niet wekken maar liet ze gewoon een briefje achter.

Simon sliep in mijn bed, Maria op een matras op de vloer. Hij stopte haar behoedzaam in, zo klein als hij was. Wanneer mijn moeder welterusten had gezegd, het licht had uitgedaan en de deur had gesloten, ging hij bij haar zitten. Ze had een lappenpop waar ze altijd mee rondzeulde, hij praatte tegen de pop en legde haar dekbed goed, het laatste wat hij zei, was altijd: 'Ik lig hier vlak bij je.'

Dan kroop hij bij mij in bed, en lagen we stilletjes in het donker te praten.

Op een bepaald moment werden de pauzes tussen zijn fluisteren langer, en dan kwam er een ogenblik, altijd bij een uitademing, waarop hij wegdoezelde.

Dan lag ik in het donker en voelde dat ik op hem moest passen. Alsof hij mijn broertje was.

Hij paste op Maria. Maria paste op haar pop. Ik probeerde op hem te passen. Mijn vader en moeder probeerden op mij te passen. De moeder van Simon en Maria deed dat. En de burens.

Zo is deze wereld ook. Het gaat niet alleen om oorlog, inhaligheid en de uitroeijing der soorten. Het gaat ook om ketens van mensen die op elkaar proberen te passen.

De dag erna bezocht ik hem opnieuw, in het ziekenhuis.

Toen was hij zich al aan het terugtrekken.

'Gisteren,' zei ik, 'was het net als toen we kinderen waren; voelde jij dat ook zo?'

‘Ja,’ zei hij, ‘nee, misschien.’

Dezelfde verpleegkundige als de dag ervoor maakte een eind aan ons gesprek, ze deed de deur achter ons dicht, zij en ik bleven op de gang staan.

‘Wij zijn samen opgegroeid,’ zei ik, ‘we hebben elkaar een hele tijd niet gezien. Nu hebben we elkaar weer ontmoet. Ik wilde dat ik in zijn binnenste kon stappen om met mijn vinger te wijzen en te zeggen: “Dit hier, dit hier mag je niet vergeten”.’

‘Dat heb ik iemand ergens zien doen,’ zei ze, ‘ik heb iemand zo met de vinger zien wijzen, van binnenuit. Ik liep er stage, ik was er maar een week, de naam weet ik niet meer, ze noemen het de Kliniek aan het Einde van de Weg. Die ligt ten zuiden van Århus, aan het water, en valt onder het Academisch Ziekenhuis. Ik heb het telefoonnummer bewaard.’

Iets aan de manier waarop ze het zei maakte dat ik wist dat dit lotsbepalend was.

Ze ging weg en kwam terug met het nummer.

‘Het staat onder leiding van iemand die Lisa heet,’ zei ze.

Ik wist hoe ze moest heten, al voordat ze het zei.

*

Met behulp van het telefoonnummer vond ik het adres, het bevond zich een eindje ten noorden van het Moesgaard Museum, in een gebouw dat meerdere instituten onder de Faculteit Geneeskunde huisvestte. Voor het nummer stond: Instituut voor Neuropsychologische Beeldvorming.

Toen ik belde, kreeg ik een heel jong meisje aan de lijn.

‘Er kunnen geen individuele afspraken worden gemaakt,’ zei ze.

Ik wachtte af. Ik wist dat het lot me ernaartoe zou brengen.

‘Elk half jaar hebben we één keer open huis,’ zei ze. ‘Dat is aanstaande woensdag.’

Vanaf de hoofdweg tussen Århus en Odder nam je de afslag en reed enkele kilometers door een dicht bos en moreneheuvels. Dan opende het landschap zich in de richting van het water, het grote grijze betonnen gebouw lag op een helling die helemaal doorliep tot het strand.

Het was geen plek die op bezoekers was ingesteld, dat was te merken, het was een naar binnen gerichte plek, een onderzoeksinstituut.

Er waren geen borden. Bij de hoofdingang zat een conciërge achter een balie. Achter hem bevond zich een lange gang waar deuren openstonden van kantoren en laboratoria. Ik zei dat ik op zoek was naar de afdeling voor neuropsychologische beeldvorming.

‘Dat zijn die lieve meisjes in de kelder,’ zei hij.

Er was iets in zijn intonatie wat ik niet begreep, een mengsel van humor, vriendelijkheid en waakzaamheid.

Ik liep om het gebouw heen. Omdat het op een steile helling lag, moest je, als je van de weg vandaan kwam, een trap afdalen om bij de benedenetage te komen. Alsof het een diepe kelder was. Maar het afhellende landschap maakte dat de ramen van de afdeling die op het water uitkeken gelijkvloers lagen.

Een vrouw in een witte stofjas deed open. Ze gaf me een hand en zei dat ze Lisa heette.

Het duurde even voordat ik me kon bewegen, ze wachtte geduldig af. Toen gaf ik haar een hand en zei mijn naam. Haar gezicht vertoonde geen enkel spoor van herkenning.

Ze zag er net zo uit als toen ik haar voor het laatst had gezien, toen we zeven jaar oud waren.

Dat kan niet waar zijn, maar zo ervoer ik het. Alsof ze absoluut niet veranderd was.

Ik had dat eerder gezien, op jeugdfoto's van mensen die ik kende als volwassenen. Dat het onmiskenbaar dezelfde persoon was, toen en nu. Alsof datgene wat we ontwikkeling noemen voornamelijk bestaat in een ontplooiing van wat we al hebben wanneer we op de wereld komen.

Of in de onmogelijkheid om tot ontplooiing te komen.

Ze had dezelfde zeldzame combinatie als destijds van haar dat zo blond was dat het bijna wit was en een huid die donkerbruin was van de zon.

Ik nam aan dat ze vast veel tijd buiten moest doorbrengen.

Later kwam ik erachter dat ze zo veel werkte dat de zon die ze kreeg bestond uit de twintig minuten waarin zij en haar assistenten buitenshuis de lunch gebruikten.

Haar haar was opgestoken. Ze had een litteken dat langs de haargrens helemaal over het voorhoofd en naar de linkerslaap liep.

Het aantal toehoorders was acht, ze vroeg of we ons wilden

voorstellen. Het gezelschap bestond uit een arts, een psycholoog, twee studenten, twee gepensioneerden, een onderwijzer en mij.

We zaten langs de ene wand op een rij stoelen in een lokaal dat grote vensters met uitzicht op het water had.

Er was een opvallend hoog plafond. Dat kwam door het hellende landschap, er had een extra etage in het lokaal kunnen zijn, het plafond was meer dan zes meter hoog.

Op de armleuning van elke stoel was een bakje gemonteerd, in elk bakje lag iets wat veel weg had van een gewone leesbril met een rank montuur.

In het midden van het lokaal stonden drie naar elkaar gekeerde stoelen. Twee daarvan waren leeg, op de derde zat een pop die op een etalagepop leek.

De pop droeg een witte stofjas. Rond zijn kruin zat iets wat aan de droogkap van een kapper deed denken.

Rond de pop en de stoel was een cirkel gemonteerd, met een diameter van bijna twee meter bestaande uit dikke plastic buizen.

Lisa drukte op een knop, uitwendige luiken gleden voor de ramen, daarna inwendige verduisteringsgordijnen. Van beide kanten van het lokaal werd een wand, die van vloer tot plafond reikte, voor de ramen geschoven. Het was een dikke wand, misschien wel dertig centimeter, op het moment dat de twee helften elkaar raakten, ging er een bovenlicht aan.

Zij begaf zich naar de stoel met de pop en raakte de plastic buizen aan.

‘Dit is een MRI-scanner.’

Ze legde een hand op de helm.

‘Een elektro-encefalograaf. Die hersengolven meet. De cliënt zit in deze stoel waar de pop nu zit.’

Ze raakte het toetsenbord van een computer aan die naast haar stoel stond, het licht werd gedimd.

‘Mag ik jullie verzoeken de bril op te zetten?’

Dat deden we. Er zat vensterglas in, er trad geen verandering in het visuele veld op. Behalve dat je ontdekte dat er in beide glazen, ter hoogte van de pupil, een heel klein zwart paretje of glazen bolletje was aangebracht, kleiner dan een speldenknop.

‘Deze bril heeft een soort 3D-effect.’

In het donker verscheen een gedaante op de ene lege stoel naast de pop, een gedaante van blauwwit licht.

‘We verzamelen de scanresultaten, bewerken ze, geven ze een grafische interpretatie en leiden ze door een holografische projector. Wat we nu zien, is een filmopname.’

Het was een naakte man, het geslacht en het gezicht waren onscherp, geanonimiseerd, de rest van de gedaante was levensecht. Achter het bijna doorzichtige huidoppervlak zag je de inwendige organen, daarachter ontwaarde je het skelet. Ook de schedel, achter de botstukken de hersenen.

Ze raakte een toets aan.

‘De MRI-scan levert vijftig beelden, zogenaamde *slices*, per seconde op. Nu koppelen we er een elektro-encefalograaf aan vast die de hersengolven meet. We leggen kleuren bij de verschillende amplitudes.’

Een pulserend kleurenspeel verscheen binnen en rond het hoofd van de lichtfiguur.

‘We voegen er nu metingen aan toe van de elektromagnetische activiteit in en rond het lichaam.’

Door en rond het hele lichaam doken kleurenpatronen op.

‘We meten polsslag, bloeddruk en het geleidingsvermogen van de huid. We geven deze metingen een visuele vorm en een kleur.’

Het kleurenspeel en de bewegingen rond het blauwe lichaam werden intenser. We zaten voor een mens van licht, omringd door pulserende regenboogkleuren.

‘De cliënt die op de stoel zit, daar waar de pop nu zit, heeft op

deze manier een driedimensionale kaart voor zich van zijn eigen biologische systeem, geüpdatet seconde voor seconde. Ieder afzonderlijk worden al deze scans en metingen dagelijks in de meeste ziekenhuizen uitgevoerd. Alles wat wij hebben gedaan, is in eerste instantie ze samenvoegen, er een grafische interpretatie aan geven en ze door een holografische projector leiden.’

Ze bewoog zich naar de lichtgestalte.

‘De cliënt die we hier hebben gefilmd heeft drie jaar geleden een ernstig ongeluk gehad. Sindsdien heeft hij niet kunnen werken. Hij is psychiatrisch en neurologisch onderzocht. Men heeft niets kunnen vinden. Hij vertelt dat hij, na het ongeluk, ervaart dat zijn lichaam verlamd raakt als hij in situaties belandt met verantwoordelijkheid voor anderen. Dat het lichaam in zijn totaliteit als grijs en krachteloos wordt ervaren. Die ervaring leggen we in het hologram.’

Ze raakte de toetsen aan, de musculatuur van de lichtgestalte kreeg een zwak grijzige tint.

‘Hij vertelt verder dat hij in die situaties het contact verliest tussen het borstgebied en het fysieke hart. Ook dat beelden we af.’

Ze raakte een toets aan, het borstgebied en het hart van de gedaante slonken.

‘Hij vertelt dat zijn gedachten hem overweldigden.’

De golvende kleuren rond het hoofd en verder naar beneden veranderden van karakter.

‘We zijn hier iets aan het doen dat de geneeskunde nooit eerder heeft gedaan: we proberen een gesprek aan te gaan tussen de manier waarop de cliënt zichzelf beleeft en datgene wat onze meetinstrumenten registreren over zijn biologie. Wanneer hij een ervaring van inwendige chaos beschrijft, wanneer hij herinneringen oproept waarin deze chaos optrad, kunnen we een verandering waarnemen in het patroon van hersengolven. In

de stofwisseling. Zien we dat er een verandering plaatsheeft in het hartritme, de bloeddruk, de hormoonproductie, het geleidingsvermogen van de huid. We weten niet waarom dit zo is. Maar door aan deze meetbare veranderingen een grafische uitdrukking te geven, dit lichtdisplay, en door die in te kleuren op basis van de ervaringen van de cliënten, creëren ze zelf, met onze hulp, een kaart waarmee ze dieper in zichzelf kunnen kijken dan ze anders zouden kunnen. Geconfronteerd met dit driedimensionale beeld van zichzelf kunnen ze daarna, samen met ons, deze kaart in stappen. Zo voelt het aan. Alsof het lichaam en het bewustzijn doorzichtig beginnen te worden. Toegankelijk.'

Ze stelde zich achter de lichtfiguur op.

'Deze cliënt heeft twee ernstige ongelukken gehad. Met een interval van vele jaren. De patronen die we bij beide ongelukken meten, duiden erop dat er een nauwe samenhang tussen bestaat. Dat is de kracht van de apparatuur. We kunnen samenhangen en herhalingen zien, we kunnen patronen zien. Voordat die tot het bewustzijn doordringen. Patronen die we anders pas na langdurige therapie hadden kunnen bereiken. Die misschien niet eens zouden zijn ontdekt. We zullen hem nu kunnen helpen om enkele van deze beschadigingen te voelen, af te zwakken en los te laten. Een trauma is niet iets wat ooit gebeurde. Het is iets wat we nú vasthouden, seconde voor seconde.'

Ze zette de projector uit, die stopte gaandeweg, de blauwe gedaante slonk en was weg, het lokaal werd zwart.

Ze liet het donker voortduren, misschien wel een minuut.

Dat deed ze niet om een bepaald effect te bereiken. Dat deed ze om ons de tijd te geven terug te keren tot de gewone, uiterlijke werkelijkheid.

Het elektrische licht werd gaandeweg scherper, als na een bioscoopvoorstelling. De geluidswanden gleden opzij, ook de verduisteringsgordijnen. Je kon de zee weer zien.

‘Wie durft het aan om zo’n kaart van zichzelf te zien?’

Het was de arts die deze vraag stelde.

‘Weinig mensen. Voor een groot aantal mensen die in contact komen met de psychiatrie is de stoornis zo ingrijpend en de persoonlijkheid zo zwak dat het er niet om gaat je bloot te geven. Het gaat erom je zo goed mogelijk af te schermen. En de meesten van ons zijn er niet in geïnteresseerd ons met onszelf te confronteren.’

‘Waarom niet?’

Ze overwoog haar antwoord zorgvuldig.

‘Onze wereld is een stroom die zich vijfhonderd jaar lang naar buiten toe heeft bewogen. Elke stap naar binnen toe is een stap tegen de stroom in.’

Een voor een kwamen de toehoorders overeind, ze gaven haar allemaal een hand.

Op het laatst was ik de enige die er nog was.

‘Ik heb een pleegbroer,’ zei ik, ‘hij heeft zich van het leven proberen te beroven. Ik ben bang dat hij een nieuwe poging zal doen en dat het hem dan zal lukken. Er is iets in hem dat niet dood wil. Jij zult dat kunnen bovenhalen.’

Ze schudde het hoofd.

‘We hebben een jarenlange wachttijd. Je moet via je eigen arts worden doorverwezen naar de psychiatrie of het Centrum voor Functionele Stoornissen en vandaar verder naar ons. Zelfs dan zijn er, wanneer het erop aankomt, maar weinigen die dit aandruren.’

‘Ik ben bang dat hij dood zal gaan.’

Ze hield de deur voor me open.

‘We hebben te weinig middelen. Leuk dat je kon komen.’

Die nacht kon ik niet slapen. Om een uur of vier in de ochtend stond ik op en stapte ik in mijn auto. Op dit vroege uur was er weinig verkeer op de wegen. Om vijf uur arriveerde ik bij het in-

stituut. Onderweg van de hoofdweg naar het gebouw passeerde ik een zwarte bestelwagen die geparkeerd stond met gedoofde lampen.

Ik nam een deken mee uit de auto, ging met mijn rug tegen de glazen ruiten zitten en zag de zon opkomen boven de baai.

De conciërge die ik de dag ervoor in de receptie had gezien maakte een ronde langs het gebouw, ik vertelde hem wat ik hier moest, hij verzocht om legitimatie, ik liet hem mijn rijbewijs zien, hij liet me zitten.

Even later kwamen er twee agenten, ook voor hen legitimeerde ik me, ook zij lieten me zitten.

Lisa kwam een uur later. Ze bleef even staan en keek me aan, toen nam ze naast me plaats.

We zaten zo misschien wel vijf minuten, het is een hele tijd voor twee vreemden om zo lang samen stil te zijn.

Voor haar was ik een vreemde.

‘Je hebt ook een ander motief dan je broer,’ zei ze.

Dat was niet confronterend. Ze constateerde een feit, alsof ze het voor zich zag. Alsof ik doorzichtig was, zoals die lichtgestalte.

Om de een of andere reden wist ik dat als ik nu een verkeerd antwoord gaf, zij en deze plek zich voor mij zouden afsluiten.

‘Er is iets waarnaar ik altijd op zoek ben geweest,’ zei ik, ‘ik ben op zoek geweest naar werkelijke ontmoetingen. Tussen mensen. Die zijn heel zeldzaam. En ze duren heel kort, vaak hebben we niet eens door dat ze plaatsvinden. We weten niet wat we moeten doen om ze opnieuw te laten gebeuren. Ik heb de eerste van dit soort ontmoetingen meegemaakt als klein kind. Eerst met Simon, mijn pleegbroer. En daarna met een ander, een meisje, op de kleuterschool.’

Ze kwam langzaam overeind.

‘Ik heb met een aantal grote behandelaars gewerkt,’ zei ze. ‘Tijdens mijn opleiding. Psychiaters en therapeuten. Hier en in het

buitenland. Mensen die bij elkaar vijftigduizend cliënten in therapie hebben gehad. Ik stelde hun dezelfde vraag: waarom komen mensen naar jullie toe? Wat is de reden dat mensen lijden? Zij vertelden dat de cliënten hetzelfde zeggen. Ze beleven geen werkelijk contact. Ik heb deze kliniek opgericht om erachter te komen wat de hindernissen tussen mensen zijn. Wat de ontmoeting in de weg staat. Wat erbij komt kijken om mensen zo ver te krijgen dat ze elkaar zien.'

Ze opende de deur.

'Over een week hebben we een behandelingssessie. Kun je dan komen?'

De vraag werd terloops gesteld. Opnieuw was het een test. Als ik verkeerd antwoordde, zou ik haar voor het laatst hebben gezien.

Ik knikte.

Toen ik het parkeerterrein afdraaide, zag ik de agenten weer.

*

Ik woon vlak bij de moeder van mijn kinderen.

Toen ik die avond bij haar aanklopte, was het donker aan het worden.

Ze wierp een blik op me, toen deed ze een stap opzij, ze had de onuitgesproken vraag gelezen of ik mijn dochtertjes even mocht zien.

‘Ze slapen,’ zei ze.

Ik stapte de slaapkamer binnen en ging op een stoel bij hun bed zitten. Ik luisterde naar hun ademhaling.

We schreeuwen en ademen in wanneer we geboren worden, en we gaan dood bij een uitademing. De ademhaling is de fijne draad die alle gebeurtenissen in het leven met elkaar verbindt.

Het jongste meisje had niet geschreeuwd toen ze werd geboren, de bevalling was heel stil, heel kalm verlopen, ze was als het ware naar buiten gegleden, de vroedvrouw had haar op een warme handdoek gelegd en toen was ze in slaap gevallen. Zonder de gebruikelijke schreeuw.

Hun moeder kwam naast me zitten. Zo zaten we, zonder iets te zeggen.

De jongste lachte in haar slaap. Een parelende, hartelijke lach. Als opstijgende belletjes in mousserende wijn.

Dat gebeurde geregeld, misschien één keer in de week.

Ze was vijf jaar oud, ze had haar hele leven in haar slaap gelachen.

Behalve tijdens de echtscheiding. Een jaar lang was de slaaplach er niet geweest.

Daarna was hij teruggekomen.

Dat moest een diepe vreugde zijn, had ik altijd gedacht. Binnen in haar moest er, ondanks alles was ze had meegemaakt, een diepe vreugde zijn, gezien het feit dat die zo vaak tot uiting kwam in haar slaap.

We gingen de huiskamer in. De moeder van mijn dochtertjes is juriste, ze werkt voor de Rijkspolitie, met documentatie van oorlogsmisdaden. Ze is aan strenge zwijgplicht onderworpen, het kwam heel zelden voor dat ik haar iets vroeg dat met haar werk verband hield.

‘Ik probeer een vorm van therapie te vinden voor Simon,’ zei ik. ‘In een instituut dat aan de universiteit is verbonden. Het ligt ten noorden van Moesgård, vlak bij het water. Er wordt gepatrouilleerd door de politie. Is dat normaal voor universitaire instellingen?’

Ze reikte me een blocnote en een potlood aan. Ik schreef het adres op.

In de hal bleven we staan.

‘Als jij en ik elkaar hadden gekend als kinderen,’ zei ik, ‘en we elkaar dertig jaar niet hadden gezien, zou je me dan herkennen?’

Ze knikte zonder te aarzelen.

*

De volgende woensdag kwam ik een kwartier vóór de afgesproken tijd.

Lisa zelf was er samen met drie jonge assistenten, een man en twee vrouwen. Ze hielpen me in een groene stofjas, die leek op een operatiejas, maar was zwaarder. Ze bedekten mijn haar met een muts van dezelfde stof.

‘We hebben dezelfde jas aan als de cliënt,’ zei ze. ‘De elektronica is heel gevoelig. De jassen zijn gesteriliseerd en zijn voorzien van meetapparatuur, zodat we de scanbeelden kunnen corrigeren in verband met eventuele storingen van onze lichamen.’

Een man op leeftijd stapte het lokaal binnen. Lisa stelde ons aan elkaar voor, zijn naam was William. Ik herkende het mager, sterke lichaam van de lichtgestalte.

Ik kon merken dat ze hem van tevoren over mij had verteld en dat hij mijn aanwezigheid had geaccepteerd.

Hij kreeg een jas aan, er werd een bloeddrukmeter om zijn pols gespannen, hij kreeg een handschoen aan waarin plaats was voor de vochtigheidsmeters. Hij ging op de stoel zitten, Lisa ging tegenover hem zitten, de assistenten en ik zaten langs de wand. De luiken, gordijnen en geluidswanden gleden dicht.

We zetten de bril op. Die was heel licht.

Lisa bediende een toetsenbord dat op een tafeltje naast haar was gezet. Ze moet de projector hebben gestart. Op de derde stoel, naast de cliënt, dook het scanbeeld op alsof het zich buiten ons bevond. Eerst onvermengd, blauw, toen werden de ove-

rige scans eraan toegevoegd: de regenboogkleurige weergaven van de hersengolven en de vloeiende, elektromagnetische velden.

Ze vroeg hoe hij zich voelde. Ze verzocht hem diep adem te halen, het leek erop dat zij en hij een intens gesprek voerden met een derde persoon die van licht was.

‘Is het mogelijk om aan het andere ongeluk te denken?’ vroeg ze.

‘Ik kreeg een trap van een paard. Ik had een tijdje aan harddra-verij gedaan, ik had een beetje verstand van paarden. Ik wilde niet meer uit vissen na dat eerste ongeluk. Dus ik verzorgde paarden. Op een dag word ik neergetrapt in de stal. Ik ben het paard aan het roskammen en loop erachterom. Meer herinner ik me niet. Ik lig vijf dagen in coma, ze zijn er zeker van dat ik doodga.’

De lichtgestalte werd grijs. De linkerkant trok zich samen.

Lisa wees naar de fenomenen.

‘Ja,’ zei hij. ‘Nu komt het, wanneer ik erover vertel, begint het, ik heb er moeite mee om mijn lichaam te voelen.’

‘Herinner je je iets van die vijf dagen?’

Hij keek voor zich uit. Ik kon zien hoe zijn blik leeg werd terwijl hij naar binnen probeerde te kijken. Hij schudde het hoofd.

Ze wees naar de lichtgestalte.

‘Let op de kleuren aan de achterkant van het hoofd. Jij en ik hebben dat eerder gezien. Wanneer je in de buurt komt van iets wat moeilijk of onprettig is om je te herinneren, duikt dat patroon op. Zoals wanneer je vertelt over de seconde voordat het paard je een trap geeft. En nu het coma.’

Hij keek naar het hologram. En tegelijkertijd in zichzelf. Achterwaarts in de tijd. Hij schudde het hoofd.

‘Ik was diep bewusteloos. Maar er is iets... er komt iets...’

Het was duidelijk wat hij wilde. Hij wilde het hologram vastpakken en het meer informatie afdwingen. Hij stak zijn armen uit, zijn handen gleden door het licht.